

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 3, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 364.01:330.59:304

*Р. М. Скриньковський,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій,
Львівський університет бізнесу та права, м. Львів*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВИ НА ЗАСАДАХ ГАРАНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

*R. M. Skrynkovskyi,
Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of Business Economics and Information Technology,
Lviv University of Business and Law, Ukraine, Lviv*

SOCIO-ECONOMIC STRATEGY OF STATE ON THE BASIS OF GUARANTEEING SOCIAL SECURITY: MECHANISM OF FORMATION AND PROBLEMS OF IMPLEMENTATION

У науковій статті представлено механізм формування соціально-економічної стратегії України на засадах гарантування соціальної безпеки. В основі цього механізму лежать такі ключові складові соціальної безпеки: рівень життя населення, рівень освіти населення, рівень зайнятості населення, житлова політика населення, рівень охорони здоров'я населення, демографічна політика населення, політика гендерної рівності. Встановлено, що основними проблемами, що перешкоджають реалізації соціально-економічної стратегії України на засадах гарантування соціальної безпеки є: "консервація" виробничої та інвестиційної діяльності; зниження рівня життя населення; зниження купівельної спроможності населення; швидка і обвальна девальвація гривні; зростання тарифів на житлово-комунальні послуги; неспроможність влади впоратися з інфляцією гривні; високий зовнішньоторговельний дефіцит; зростання зовнішнього боргу країни; зниження доходів населення внаслідок високої інфляції; втрата заощаджень населення внаслідок збанкрутування банків і визнання їх неплатоспроможними; корупція та свавілля діючих чиновників злочинного режиму Віктора Януковича; російська військова агресія до України і незаконна анексія Криму Російською Федерацією; неузгодженість дій між центральними та регіональними органами влади.

The article presents a mechanism of formation of socio-economic strategy of Ukraine on the basis of guaranteeing social security. The following key components of social security underlying this mechanism: standard of living, level of education, level of employment, public housing policy, the level of public health, population policy population policy of gender equality. It was established that the main obstacle to the implementation of socio-economic strategy of Ukraine on the basis of guaranteeing social security are "conservation" of production and investments; decline in living standards; decline in the purchasing power of the population; fast and landslide hryvnia devaluation; growth rates for public utilities; the inability of authorities to cope with inflation UAH; high trade deficit; growth of external debt; decrease in household income due to high inflation; loss of savings due to bankruptcy of banks and recognition of insolvency; corruption and arbitrariness existing criminal regime officials of Viktor Yanukovich; Russian military aggression to Ukraine and illegal annexation of Crimea the by the Russian Federation; lack of coordination between the central and regional governments.

Ключові слова: соціально-економічна стратегія, соціальна безпека, гарантії, рівень життя населення, доходи населення, суспільство.

Keywords: socio-economic strategy, social security, guarantees, standard of living, incomes of the population, society.

Постановка проблеми. В останні роки в Україні відбувається гальмування розвитку суспільства. Запровадження державою реформ та розроблення стратегій у напрямі суспільного життя не дає позитивних результатів. Оцінювання стану українського суспільства демонструє зниження рівня життя населення, скорочення реальних доходів населення та зростання їх диференціації, зниження витратків з бюджету на освіту, медицину, охорону здоров'я, що унеможливило повномасштабний їх доступ для населення тощо.

Вирішення вищезазначених проблем змушує органи державної влади до розроблення відповідної стратегії. В контексті цього, виникає нагальна потреба у розробці механізму формування соціально-економічної стратегії України на засадах гарантування соціальної безпеки (далі – Стратегія) та нейтралізації проблем, що перешкоджають реалізації цієї стратегії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розроблення соціально-економічних стратегій, що сприяють розвитку та зростанню України, зокрема "Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. "Шляхом європейської інтеграції" [1] досліджують такі вітчизняні науковці: Бабенко С.Г., Базилук Я.Б., Буркинський Б.В., Варналії З.С., Гайдучський П.І., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Данилишин Б.М., Жаліло Я.А., Кваснюк Б.Є., Ковальчук Т.Т., Крючкова І.В., Лапко О.О., Лібанова Е.М., Луїна І.О., Месель-Веселяк В.Я., Мусіна Л.О., Осауленко О.Г., Павлюк А.П., Пахомов Ю.М., Пирожков С.І., Плаксий Л.І., Романок С.А., Саблук П.Т., Скрипніченко М.І., Сухоруков А.І., Точилін В.О., Трегубчук В.М., Федосов В.М., Філіпенко А.С., Шевченко О.В. та ін. [1].

Дослідження основних аспектів соціальної безпеки держави проводились такими вітчизняними вченими-економістами: Бендасюком О.О., Данилишином Б.М., Ільчуком Л.І., Колендою Н.В., Куценко В.І., Новіковою О.Ф., Сніговою О.Ю. та ін. [2-7].

З наукової точки зору малодослідженими залишаються питання розроблення соціально-економічної стратегії України на засадах гарантування соціальної безпеки.

Мета дослідження. Метою наукової статті є розроблення механізму формування соціально-економічної стратегії України на засадах гарантування соціальної безпеки, а також виявлення основних проблем, що перешкоджають реалізації цієї стратегії.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні в Україні завершується процес виконання "Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. "Шляхом європейської інтеграції", а отримані загальні результати, передбачені у цій стратегії відносно непогані.

Слід зазначити, що в основі Стратегії лежить соціальна безпека держави. Категорія "соціальна безпека" – поняття багатоаспектне та багатогранне. На

даний час в науковій літературі не сформовано єдиного підходу до тлумачення сутності зазначеної категорії.

Так, у науковому дослідженні д-ра екон. наук, проф. Новікової О.Ф. [2] присутній підхід, згідно з яким, соціальна безпека – це певний стан захищеності як інтересів особи, так і суспільства в цілому від негативного впливу загроз національної безпеки. В контексті цього, стан безпеки виникає в результаті реалізації заходів соціального захисту, який відповідно дозволяє охарактеризувати результативність та ефективність цих заходів.

Натомість академіком НАН України Данилишином Б.М. представлений інший підхід до трактування соціальної безпеки [3, с. 21]: це гарантування якості життя населення за рахунок його поліпшення. З огляду на те, соціальна безпека розглядається як сукупність різних видів безпек, які пов'язані із структурою людської життєдіяльності, а також із сферами її прояву. Окрім того, соціальна безпека передбачає ушлішене функціонування соціальних інститутів, головна ціль яких полягає у забезпеченні стабільності розвитку суспільства.

Основним напрямом Стратегії повинно стати “забезпечення конституційно визначених соціальних гарантій та реалізація стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку у нерозривній єдності з євроінтеграційними та глобальними орієнтирами України” [4].

У “Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. “Шляхом європейської інтеграції” зазначено, що основним завданням, яке держава повинна виконати у соціальній сфері – це “цілеспрямоване забезпечення надійних передумов реалізації прав та свобод громадян у всіх її виявах, утвердження середнього класу – основи політичної стабільності та демократизації суспільства, значне обмеження загрозової диференціації доходів населення та подолання бідності” [1, с. 45].

Вітчизняним вченим-економістом Бендасюком О.О. [5] виділено такі основні завдання, які потрібно досягнути в процесі розроблення механізму формування Стратегії: забезпечити узгодження та координацію змісту усіх чинних і в майбутньому прийнятих концепцій, програм, стратегій, доктрин, які безпосередньо впливають на стан соціальної безпеки держави; сформувати базу даних, яка містила би інформацію про усіх вітчизняних фахівців, що займаються розв'язанням проблем соціальної сфери; постійно проводити конференції, симпозіуми, “круглі столи” стосовно вирішення проблем соціальної сфери, зокрема соціальної безпеки; проводити наукові дослідження в системі НАН і МОН України у соціальній сфері з урахуванням соціальної безпеки як ключового напрямку.

Механізм формування Стратегії передбачає [6, с. 88]: визначення складових соціальної безпеки, встановлення їх місця та важливості у системі національної безпеки України, державне управління складовими соціальної безпеки, теоретичне обґрунтування управління соціальною безпекою загалом, оцінювання стану та можливостей, набутих в результаті державного управління стосовно забезпечення соціальної безпеки.

З огляду на зазначене та враховуючи інформацію у науковій праці [7, с. 142], механізм формування Стратегії – це система, яка направлена на встановлення перешкод загрозам, їх послаблення та в кінцевому результаті подолання з метою реалізації соціально-економічної стратегії в контексті підвищення рівня соціальної безпеки держави за рахунок спільної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та безпосередньо громадян держави із використанням для цієї взаємодії методів, інструментів, важелів та заходів, керуючись при цьому відповідними принципами та критеріями.

На основі аналізування “Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. “Шляхом європейської інтеграції”, визначено такі складові механізму формування Стратегії (рис. 1).

Рис. 1. Складові механізму формування соціально-економічної стратегії України на засадах гарантування соціальної безпеки

Джерело: побудовано на основі [1, с. 251-288]

Враховуючи те, що основною складовою соціальної безпеки держави є рівень життя населення, то конкретний механізм формування рівня життя населення в контексті соціальної безпеки України наведений на рис. 2.

Рис. 2. Механізм формування рівня життя населення в контексті соціальної безпеки України
Джерело: сформовано на основі [1, с. 254-261]

Згідно Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277, основними індикаторами оцінювання стану соціальної безпеки України є такі [8]: частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75% медіанного рівня загальних доходів, %; відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів; відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів; співвідношення загальних доходів 10 % найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів; частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %; обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % ВВП; чисельність ВПЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення; чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення; загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, % до загальної чисельності постійного населення у віці 6 - 17 років; сума несплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року, %; рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення); рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, % населення відповідної вікової групи; відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні, разів; відношення середньої вартості 1 кв. метра загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати, разів.

З огляду на відсутність статистичної інформації, необхідної для проведення оцінювання стану соціальної безпеки України за вищенаведеними індикаторами, у табл. 1 розраховано деякі із них.

Таблиця 1.
Індикатори стану соціальної безпеки України

№	Індикатори	Роки						
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, %	12,7	7,1	5,8	8,8	7,8	9,1	8,4
2	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну особу у розрахунку на місяць, разів	2,6	3,0	3,0	2,7	2,9	2,9	2,9

3	Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів	2,0	1,9	2,0	1,6	1,6	1,7	1,7
4	Співвідношення загальних доходів 20% найбільш та 20% найменш забезпеченого населення (квінтільний коефіцієнт фондів), разів	3,6	3,7	3,6	3,5	3,4	3,3	3,3
5	Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %	59,0	51,2	53,4	53,5	53,6	52,8	52,6
6	Видатки Зведеного бюджету на охорону здоров'я, %	11,7	10,8	11,8	11,8	11,6	11,8	12,2
7	Видатків Зведеного бюджету на освіту, %	19,5	19,5	21,5	21,1	20,5	20,5	21,2
8	Видатків Зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення, %	21,4	23,8	25,4	27,6	25,0	25,3	28,7
9	Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений вперше у житті, осіб на 100 тис. осіб населення	38,2	41,2	43,3	44,9	46,6	45,8	47,8
10	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення	80,1	78,0	72,9	68,5	67,3	68,2	68,0
11	Загальна чисельність осіб, які навчалися до чисельності постійного населення у віці 7-22 років	85,6	86,0	86,3	86,2	87,0	87,0	87,3
12	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)	878	843	954	1102	1138	...*	1239
13	Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, % населення відповідної вікової групи	58,7	59,3	57,7	58,5	59,2	59,7	60,3

* У зв'язку із набранням з 19.11.2012 р. чинності нового КПК України та введенням у дію Єдиного реєстру досудових розслідувань, порівняння коефіцієнтів з минулими роками не коректне.

Джерело: сформовано на основі [8; 9]

Згідно з проведеними розрахунками, встановлено, що на кінець 2013 р. спостерігалось незначне покращення стану соціальної безпеки України. Зокрема позитивну динаміку продемонструвало скорочення частки населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, тобто зниження рівня бідності населення; зростання рівня зайнятості населення; зростання витратків Зведеного бюджету на освіту, охорону здоров'я і соціальний захист та соціальне забезпечення тощо.

Поряд з тим, незважаючи на відсутність офіційних статистичних даних щодо стану соціальної безпеки України за 2014 р. і враховуючи ситуацію, в якій в даний час знаходиться держава, можна стверджувати про зниження рівня соціальної безпеки України протягом 2014-2015 рр.

Науковцями та експертами Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова визначено такі основні та водночас ключові проблеми, які перешкоджають реалізації Стратегії [10, с. 21-45]: “консервація” виробничої та інвестиційної діяльності; зниження рівня життя населення; зниження купівельної спроможності населення; швидка і обвальна девальвація гривні; зростання тарифів на житлово-комунальні послуги; неспроможність влади впоратися із інфляцією гривні; високий зовнішньоторговельний дефіцит; зростання зовнішнього боргу країни; зниження доходів населення внаслідок високої інфляції; втрата заощаджень населення внаслідок збанкрутування банків і визнання їх неплатоспроможними.

Окрім того, слід також назвати ще такі сучасні проблеми, як корупція та свавілля діючих чиновників і посадовців злочинного режиму Віктора Януковича, військова агресія Росії до України і незаконна анексія АР Крим, а також неузгодженість дій між центральними та регіональними органами влади. Подані проблеми минуться, а Україна стане сильною і заможною державою в сучасному складному світі.

Висновки. За результатами опрацювання літературних джерел [1-10] з урахуванням реалій сьогодення, встановлено, що в основі механізму формування соціально-економічної стратегії України на засадах гарантування соціальної безпеки (далі – Стратегія) лежать такі ключові складові соціальної безпеки: рівень життя населення, рівень освіти населення, рівень зайнятості населення, житлова політика населення, рівень охорони здоров'я населення, демографічна політика населення, політика гендерної рівності. Поряд з тим, основними проблемами, що перешкоджають реалізації Стратегії є: “консервація” виробничої та інвестиційної діяльності; зниження рівня життя населення; зниження купівельної спроможності населення; швидка і обвальна девальвація гривні; зростання тарифів на житлово-комунальні послуги; неспроможність влади впоратися із інфляцією гривні; високий зовнішньоторговельний дефіцит; зростання зовнішнього боргу країни; зниження доходів населення внаслідок високої інфляції; втрата заощаджень населення внаслідок збанкрутування банків і визнання їх неплатоспроможними; корупція та свавілля діючих чиновників злочинного режиму Віктора Януковича; російська військова агресія до України і незаконна анексія Криму Росією; неузгодженість дій між центральними та регіональними органами влади.

Перспективи подальших розвідок в цьому напрямі полягають у розробленні механізмів формування соціально-економічної стратегії на засадах гарантування соціальної безпеки Східного регіону України.

Література.

1. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) “Шляхом Європейської інтеграції” / А.С. Гальчинський, В.М. Гесця та ін. – К.: ІСЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
2. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення / О.Ф. Новікова. – Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. – 460 с.
3. Данилишин Б. Соціальна безпека – підгрунтя сталого розвитку / Б. Данилишин, В. Куденко // Вісник Національної академії наук України. – 2010. – № 1. – С. 20-28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnanu_2010_1_3.pdf.
4. Лячук Л. Основні загрози та пріоритети розвитку соціальної безпеки в Україні / Л. Лячук // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2010. – Вип. 21. – С. 164-169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26802/18llchuk.pdf?sequence=1>.
5. Бендасюк О.О. Формування механізмів реалізації соціальної політики на засадах гарантування соціальної безпеки: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07 / О.О. Бендасюк; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2011. – 32 с.
6. Снігова О.Ю. Механізм державного та регіонального управління соціальною безпекою / О.Ю. Снігова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – №2 (3). – С. 87-92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/3/12.pdf>.
7. Коленда Н.В. Сутність механізму забезпечення соціальної безпеки населення / Н.В. Коленда // Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент. – 2012. – Вип. 9 (1.1). – С. 140-149 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnem_2012_9\(1\)_19.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnem_2012_9(1)_19.pdf).
8. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Юришин В. Україна від кризи до кризи / В. Юришин, К. Маркевич // Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Експерти про стан і перспективи економіки. Громадяни про ситуацію у країні, про владу, її підтримку і відповідальність. – Центр Разумкова. – К., 2014. – 60 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/upload/2014_Ekonomika_crv.pdf.

References.

1. Hal'chyns'kyj, A.S. and Heiets', V.M. (2004), Stratehiia ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Ukrainy (2004–2015 roky) "Shliakhom Yevropejs'koi intehratsii" [Strategy of economic and social development of Ukraine (2004-2015 years) "European Integration"], ISTs Derzhkomstatu Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
2. Novikova, O.F. (1997), Sotsial'na bezpeka: orhanizatsijno-ekonomichni problemy i shliakhy vyrishennia [Social security: organizational and economic problems and solutions], IEP NAN Ukrainy, Donetsk, Ukraine.
3. Danylyshyn, B. (2010), "Social security - the foundation of sustainable development", Visnyk Natsional'noi akademii nauk Ukrainy, vol. 1, pp. 20-28.
4. Il'chuk, L. (2010), "Main threats and priorities of social security in Ukraine", Suchasna ukrains'ka polityka. Polityky i politolohy pro nei, vol. 21, pp. 164-169.
5. Bendasiuk, O.O. (2011), "Formation mechanisms of implementation of social policy on the basis of guaranteeing social security", Ph.D. Thesis, Economy, Donetsk State University of Management, Donetsk, Ukraine.
6. Snihova, O.Yu. (2007), "The mechanism of state and regional management of social security", Stratehichni priorytety, vol. 2, no. 3, pp. 87-92.
7. Kolenda, N.V. (2012), "The essence of providing social security for the population", Ekonomichni nauky. Ser.: Ekonomika ta menedzhment, vol. 9 no. 1.1, pp. 140-149.
8. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Order "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України", available at: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (Accessed 10 Feb 2015).
9. State Statistics Service of Ukraine (2015), Statistical information, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 Feb 2015).
10. Yurchyshyn, V. (2014), Ukraina vid kryzy do kryzy [Ukraine from crisis to crisis], Tsentr Razumkova, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"